

301-es parcella kertészeti rendezést megelőző állapota önmagában is mementő. Ez minden művészi találmánynál jobban őrizi az irracionális események tragikumát. Az összedrótozott, arccal föld felé többmagukkal együtt itt eltemettek emlékének talán minden pompánál jobban megfelel a változatlanul megőrzött hely, a csend.

A pályaművek kisebb, de éppen jelentősebb része tudomásul vette, hogy a heroikus, talmi emlékműszobrászat magyar hagyományával a magyar történelem nem minden részlete cseng össze. A ritka közös diadalok helyett ez gyakrabban produkálta a történelem tragikus egyéni sorsok tömegét. A zsüri ezt helyesen szem előtt tartotta. Szándéka volt továbbá, hogy olyan műveket emeljen ki, amelyek képesek a tömeg indulatait, átalakítva azt, magasabb szintre emelni.

Akad a pályaművek között egy, amelynek jelképteremtő ereje messze a többi fölé nőtt. Széll András megtört Kossuth-cimerére gondolok. Az eltört pajzs nemcsak címerkeret és fegyver, hanem felnyíló kapu is: élet és halál, bukás és újjászületés határán. A törés nemcsak az 1956-ban és azt követően megölték, eltiportak életét és mártírsorsát jelöli, de kapcsolatot tart az 1848-as elbukott, leverett forradalommal és az első világháborút követő „béketárgyalások” békétlen következményével, a kisebbségbe szakadt magyarok sorsával is. A forradalmakat, a bankadokat jelképező macskakövekből készült a címer „halma”, amelyből a kettős kereszt nemcsak az apostoli királyságot jelképező heraldikai elemként, de egyszerre antropomorfi szimbólumként és sírjelként is kiemelkedik. A terv egyszerre őrizi a plasztikai konstruktivizmus értékeit, és a kítáruló kapu dinamikájával ugyanakkor felhasználja azt, ami a posztmodern építészetben maradandó lehet. Az, hogy a közeljövőben a Kossuth-címer az ország felségjele lehet, csak megerősíti Széll András himnikus szomonúságú jelképének léljogosultságát. Egy régi szimbólumot huszadik századi történelmi eseményekkel tölt meg, és várhatóan képes azt modern formává alakítani. Szavak nélkül is mindenki számára átérzhető, átgondolható mű ez. Akkor sem tehetősebb el többé, ha nem épül meg.

Ez a szellemi eredmény a pályázatnak talán még fontosabb erénye, mint magának a jelnek a felállítás. Ugyanezt elmondhatjuk Jovánovics díjnyertes művéről is: észmei léte legalább olyan értékű, mint a remélt felállítás. A pályázat nagy jelentőségű lépés abban a folyamatban, melyben a társadalomnak fel kell dolgoznia azt az eseményt, amelytől több, mint 30 éven át szólni sem lehetett. A pályaművekről kialakuló vita e tragikusan késleltetett folyamat megindulásának egyik pozitív jele.

Szegő György (1947) építésszámárnök, belsőépítész, díszlettervező, építészetkritikus. Hosszú időn át a Kaposvári Csiky Gergely Színház díszlettervezője volt, művészeti kritikai rendszeresen jelennek meg a Magyar Nemzetben.

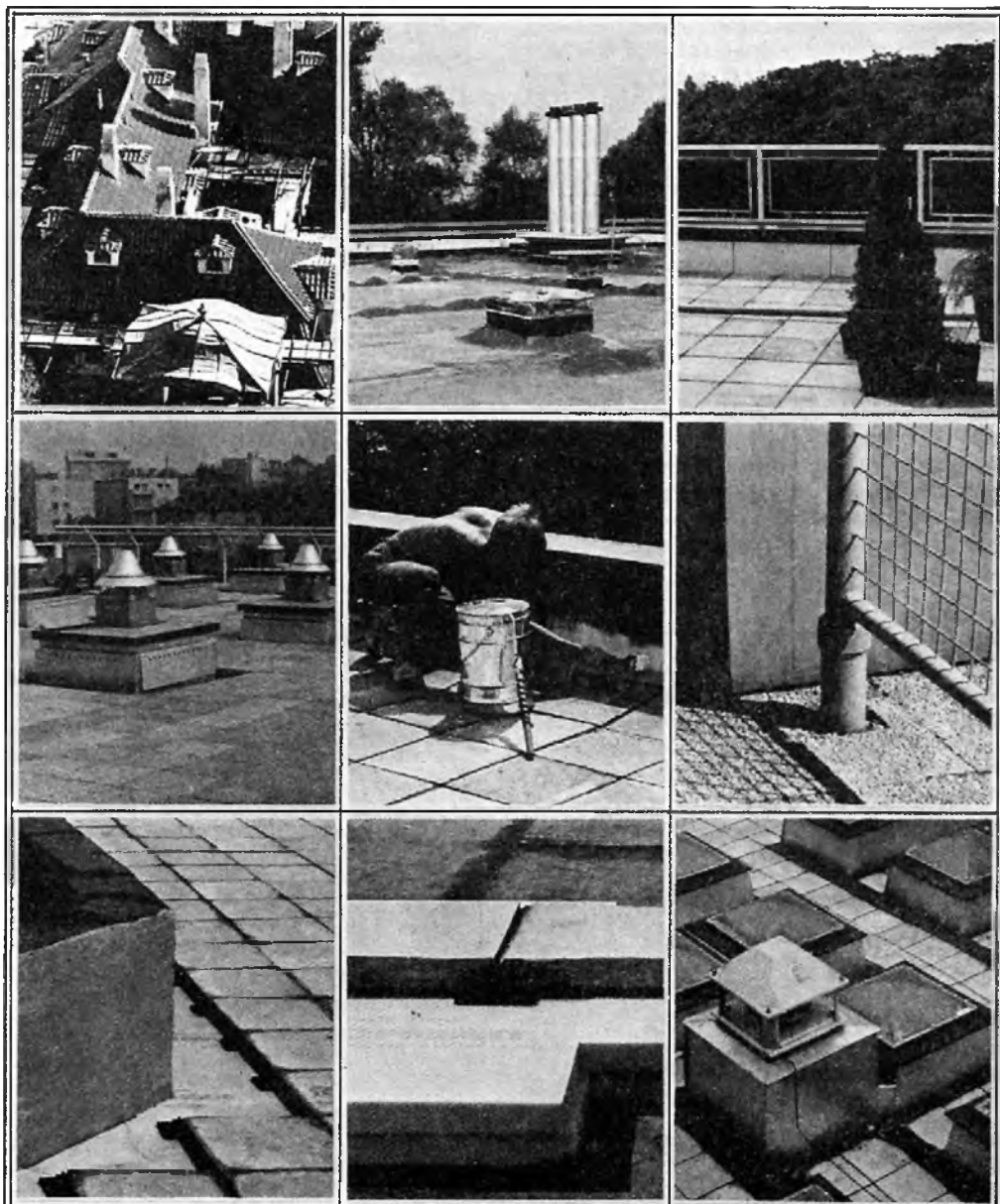
Gondolatok az emlékműről és az emlékhelyről

Különös zárandókat, furcsa bolyongás célpontja ez a hely, ahol az itt nyugvók azoknak a sorát gyarapították, akik a magyar nép szabadságáért életükkel fizettek. Idősek és fiatalok, emlékezők és csodálkozóak, a forradalom résztvevői és utódaink zárandókiala és bolyongása ez, az ország egész területéről, az egész világ úttalan útjairól a temető zugába és onnan hazafelé. Ezek az útvonalak az időben is léteznek; az évszámok búvólatában, a történelem megtörtént, megmásíthatatlan tényeiben, az okok és okozatok láncolatában ezek a zárandók találkoznak egymással és itt nyugvó társaikkal. Ez a zárandókút azonban nemcsak kívül, a térben és időben halad, hanem belül, a lelkekben is, felidézett emlékek mágiájában, a hatalom útvesztőiben, az áldozatok hiábavalóságában, a féltelenség és bátorság tetteiben, az emberi sorsok kálváriájában, lelkünk romjaiban és töredékeiben, kusza, tétova életünkben.

Külső és belső út találkozási pontja ez a hely, az önmagunk felismerésének, az egymásra találásnak, az ittlét megragadásának, emlékeink idézésének és szándékaink felszabadításának helye. Múltnak és jövőnek, halálnak és feltámadásnak a helye. A hely formája a külső világban és belső világunkban lezajló eseménynek a képe. Önmagunk képe, kettségünk, a természettel, a világgal való azonosságunk, féltelmeink, bizakodásunk, odaadásunk, kiáradásunk képe, és a természettől, a világtól való elszakadásunk, önállóságunk, magányunk, bátorságunk, szabadságunk, helytállásunk képe.

Az út végére értünk, az emlékhely emlékével hazafelé tartunk, idősek és fiatalok, emlékezők és csodálkozóak, az események, a forradalom résztvevői és utódai, együtt. Az időben megjárta útról is visszatérünk a jelenbe. Emlékeink felidézésének mágiáját elfelejtjük, a hatalom útvesztőit, az áldozatok hiábavalóságát, a féltelenség és bátorság tetteit, az emberi sorsok kálváriáját el nem kerülhetjük. Ez a hely azonban, az önmagunkra találásnak, ittlétünk megragadásának, halálunknak és feltámadásunknak helye nem hagy el többé. Belénk, a sokaságba ivódott. Emlékekéből egy forma alakulhat, lelkünk romjaiból és töredékeiből egy egész épület - maga a nép, aki mi magunk vagyunk, aki ma még csak az idő és tér szakadékaiba taszított, legbátrabb társaitól megfosztott, ősi emlékeiben megcsönkített, a világba széjjelszórt, furcsán bolyongó, önmagát kereső különös zárandócsereg.

A fenti részletet Bors István és Kampis Miklós zsüri által kiemelt pályaművének műleírásából idézzük.

TETŐ-SZFÉRA

*Építőipari és Szolgáltató
Kisvállalkozás*